

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

DM ./ riksåklagaren ang. våldtäkt mot barn m.m.

(Svea hovrätts, avd. 7, dom den 7 mars 2014 i mål nr B 11831-13)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att skyndsamt inkomma med svarsskrivelse. Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser att det inte föreligger skäl att meddela prövningstillstånd.

Bakgrund

DM åtalades för grov våldtäkt mot barn i två fall samt för barnpornografibrott, ringa brott.

Det gjordes gällande, såvitt avser åtalen för grovt våldtäkt mot barn, att DM vid två tillfällen på offentliga toaletter under hösten 2012 haft samlag och andra sexuella handlingar som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförliga med samlag med målsäganden, som då var 11 år.

DM förnekade gärningarna. Han vidgick att han haft kontakt med målsäganden via internet i olika chattforum, men han bestred att han träffat henne och haft samlag eller genomfört andra sexuella handlingar med henne.

Utöver förhör med DM och målsäganden hölls på åklagarens begäran förhör med AA (åtalad i samma mål för sexuellt ofredande mot målsäganden), målsägandens mamma, kuratorn TB, it-forensikern HL, målsägandens kamrat ET, DMs chef JB samt grundaren av nätverket www.kamrat.com TL. Målsägandens uppgifter liksom ETs uppgifter lades fram genom uppspelning av videoinspelade polisförhör. Åklagaren åberopade också omfattande skriftlig bevisning i form av bl.a. chattloggar från konversationer där parterna i målet varit involverade. Det hölls också syn av filmer innehållande vallning med målsäganden på brottsplatserna.

Tingsrätten dömde DM för våldtäkt mot barn och barnpornografibrott, ringa brott, till fängelse i fem år.

Åklagaren överklagade tingsrättens dom och yrkade att våldtäktsbrotten skulle rubriceras som grovt våldtäkt mot barn samt att påföljden vid en sådan rubricering skulle skärpas.

DM överklagade tingsrättens dom och yrkade att hovrätten skulle ogilla åtalet i dess helhet. Han yrkade i vart fall strafflindring.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

Överklagandet

DM har överklagat hovrättens dom och yrkat bl.a. att åtalet ska ogillas samt att påföljden i vart fall ska lindras.

DM har till grund för sitt överklagande anfört bl.a. följande. Efter hovrättens dom kontaktades hans ombud och offentlige försvarare av kammaråklagaren Henrik Attorps som meddelade att nya uppgifter framkommit i ärendet. Med anledning av dessa uppgifter har målsägandens kurator gjort en polisanmälan och utredning i anledning av dessa uppgifter har igångsatts. Målsäganden har till sin kurator uppgett att hon utsatts för våldtäkter av ytterligare sju män. Målsäganden har under förundersökningen i målet mot DM förnekat att hon haft samlag med bl.a. en person benämnd DK. Dessa ändrade uppgifter har betydelse för bedömningen av målsägandens trovärdighet och tillförlitlighet. Prövningen av skuldfrågan mot DM skulle ha utfallit på ett annat sätt om de uppgifter som nu har kommit fram hade varit kända i hovrätten. Till detta kan anföras att det framgår att anmälningarna med anledning av de nya och ändrade uppgifterna har upptagits av polismyndigheten den 6 mars, dvs. före hovrättens dom. Om DM hade känt till detta hade det nya förhållandet framförts till hovrätten från försvarets sida.

DM har som skäl för prövningstillstånd anfört att prövningstillstånd ska meddelas eftersom det finns synnerliga skäl för Högsta domstolen att pröva överklagandet då det finns grund för resning, med tillämpning av 54 kap. 10 § första stycket 2 rättegångsbalken, jämförd med 58 kap. 2 § 4 rättegångsbalken. I andra hand görs gällande att skäl för prövningstillstånd föreligger eftersom det är vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen. Åtskilliga principfrågor av intresse för bevisprövningen i brottmål blottläggs genom de domskäl som underrätterna har anfört.

Frågan om prövningstillstånd

Extraordinär dispens

Prövningstillstånd får enligt 54 kap. 10 § första stycket 2 rättegångsbalken meddelas om det finns synnerliga skäl för en sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i

hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

Enligt huvudregeln i 58 kap. 2 § 4 rättegångsbalken får resning beviljas, om någon omständighet eller något bevis som inte tidigare har förebringats åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänns eller till att brottet hänförs under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats (huvudregeln). Även om det inte föreligger någon sådan sannolikhet, får resning enligt samma punkt beviljas om det, med hänsyn till vad sålunda och i övrigt förekommer, finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har förövat det brott för vilket han dömts (tilläggsregeln).

Welamson-Munck konstaterar att oriktig bevisvärdering i och för sig inte utgör resningsgrund. Det nya materialet måste alltså ha ett visst bevisvärde. Hur stort detta värde ska vara kan emellertid inte ens teoretiskt anges generellt. Det är nämligen klart, att det nya materialets värde måste sättas i relation till värdet av den tidigare förebringade bevisningen. Ju mera övertygande den tidigare bevisningen till stöd för domen ter sig, desto större krav måste ställas på det nya materialet för att resning ska komma i fråga. Principiellt är det relevanta vid prövning av en resningsfråga inte hur resningsinstansen själv skulle vilja avgöra målet utan hur den domstol som avgjort det skulle ha dömt om den haft tillgång till det nya materialet. Praktiskt sett har man emellertid sällan någon grund för att anta annat än att denna hypotetiska bedömning sammanfaller med resningsinstansens egen bedömning av det samlade bevismaterialet. Den prövning av det nya materialets betydelse som ska ske i resningsärendet måste därför kunna involvera – och torde i praktiken oftast involvera – en omprövning av värdet av tidigare förebringad bevisning (se Lars Welamson och Johan Munck, Rättegång VI, 4 uppl. 2011, s. 201).

Som nämnts krävs för beviljande av resning enligt tilläggsregeln i 58 kap. 2 § 4 rättegångsbalken att det finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har förövat det brott för vilket han dömts. Vidare krävs att någon ny omständighet eller något nytt bevis tillkommit. Tilläggsregeln är avsedd att utgöra en undantagsregel och kan enligt Welamson-Munck inte rimligtvis ges en tolkning enligt vilket kravet på sannolikhet skulle nedsättas generellt. I så fall skulle ju huvudbestämmelsen med dess sannolikhetskrav bli helt meningslös. I stället måste tilläggsregelns rekvisit ”synnerliga skäl” och hänvisningen till vad ”i övrigt förekommer” ges tillämpningen att sannolikhetskravet nedsätts endast när särskilda omständigheter föreligger (se Welamson och Munck, a.a., s. 203).

Min bedömning

I målet saknas direkta vittnesiakttagelser liksom teknisk bevisning som direkt binder DM till brottsplatsen. Utredningen i målet består främst av

målsägandens och DMs berättelser. I målet är av avgörande betydelse att bedöma trovärdigheten och tillförlitligheten av målsägandens utsaga i belysning av vad som i övrigt har förekommit i målet, t.ex. genom vittnesuppgifter och skriftlig bevisning i form av bl.a. chattloggar.

Som hovrätten påpekar är särskild försiktighet påkallad vid värderingen av målsägandens utsaga eftersom hon inte har förhörts i rättegången. Hovrätten beaktar också att målsäganden vid tiden för de påstådda händelserna var så pass ung som drygt 11 år och vid tiden för förhören omkring 12 år. Enligt hovrätten hade polisen genomfört förhören med målsäganden på ett sätt som varit tillfredsställande.

Enligt hovrätten fanns inget som tyder på att målsägandens uppfattning om verkligheten skulle vara bristfällig e. dyl. Inte heller fann hovrätten att hennes utsaga bär tecken på överdrift eller annat som skulle kunna minska dess betydelse från bevissynpunkt. Hovrätten fann tvärtom att hennes berättelse präglas av sådant som ger den ökad vikt i bevishänseende. Angående frågan om målsägandens trovärdighet och tillförligheten i hennes uppgifter fann hovrätten det böra nämnas att det i målet finns uppgifter som tyder på att hon i tiden för brottsanmälan varit med om sexuella handlingar vid andra tillfällen än de två som åtalet omfattas. Med hänsyn till den övriga utredning som åklagaren åberopat gjorde dock hovrätten bedömningen att dessa uppgifter inte ger anledning att ifrågasätta riktigheten av vad målsäganden har angett om de händelser som åtalet omfattar.

Sammantaget fann hovrätten att målsäganden givit ett mycket trovärdigt intryck och att det inte kommit fram något som skulle ge skäl att allmänt ifrågasätta tillförlitligheten i hennes uppgifter.

Hovrätten fann vidare att målsägandens berättelse vann stöd i chattkonversationer samma dag som eller i tiden omkring de påstådda händelserna. I chattkonversationerna hade hon lämnat uppgifter om en sexuell samvaro som stämmer överens med eller i varje fall är förenlig med vad hon berättat i polisförhör, i vilka hon uppgett att det var den tilltalade hon haft sex med. Vidare talar, enligt hovrätten, chattkonversationen mellan henne och den tilltalade med styrka för att de träffats vid de aktuella tillfällena. Hennes uppgifter stöds också av att den tilltalade samma dag som ett av övergreppen ägde rum, eller strax dessförinnan, till målsäganden skickade en länk med en karta över det område där övergreppet ägde rum.

Hovrätten fann också att det målsäganden berättat om sina kontakter med den tilltalade är förenligt med vad som framkommit vid de kriminaltekniska undersökningarna av målsägandens, DMs och den medtilltalade AAs datorer.

I likhet med tingsrätten fann hovrätten det i hög grad märkligt att DM skulle ha ansett sig ha skäl att återkommande på det sätt som skedde söka få kontakt med målsäganden under våren och sommaren 2013, om det som han uppgett var så att de båda aldrig hade träffats ”i verkligheten”. Detta gäller, enligt hovrätten, så mycket mer som DM inte har angett något om vad som skulle vara anledningen till att målsäganden var förargad på honom och att hon själv eller vänner till henne hotade att anmäla honom, vilket allt är sådant som enligt hans mening skulle förklara varför han försökte få kontakt med henne då.

Hovrätten anslöt sig också i det väsentliga till tingsrättens överväganden om DMs trovärdighet. Tingsrätten fann sammantaget att DMs berättelse var sådan att den i väsentliga delar skulle lämnas utan avseende.

Vidare fann hovrätten att det som målsägandens mamma har omvittnat ger ett mer eller mindre starkt stöd åt vad målsäganden uppgett om att ha varit utsatt för sexuella övergrepp och om att gärningsmannen var den tilltalade. Hovrätten fann också att vad ET uppgett ger ett visst stöd åt målsägandens uppgifter i polisförhören och vad hon sagt till sin mamma och till kuratorn TB enligt deras respektive vittnesmål. Vad mamman och TB har angett är, enligt hovrätten, väl förenligt med det som finns antecknat i journalen hos barn- och ungdomspsykiatrimottagningen.

Hovrätten konstaterade också att målsägandens utpekande är mycket tydligt och att hon vid den fotokonfrontation som gjordes hade lämnat ett signalement som stämmer väl överens med hur DM ser ut. Hovrätten noterade att fotokonfrontationen, med något undantag, genomförts i enlighet med Rikspolisstyrelsens rekommendationer på området (RPS rapport 2005:2).

Hovrättens prövning av den samlade utredningen ledde till slutsatsen att det var ställt utom rimligt tvivel att DM begått de gärningar som omfattas av åtalet, med undantag för att det inte var utrett att något vaginalt samlag förekommit vid det andra tillfället.

Som ovan angivits har DM i Högsta domstolen åberopat att vissa nya omständigheter framkommit. Målsäganden har till sin kurator uppgett att hon utsatts för våldtäkter av ytterligare sju män. Med anledning av dessa uppgifter har målsägandens kurator gjort en polisanmälan och med anledning av dessa uppgifter har förundersökningar inletts.

Enligt DM har målsäganden under förundersökningen mot honom förnekat att hon haft samlag med bl.a. en person benämnd DK. Dessa ändrade uppgifter har, enligt DM, betydelse för bedömningen av målsägandens trovärdighet och tillförlitlighet av hennes uppgifter.

Jag har inför avgivande av denna svarsskrivelse haft kontakt med såväl åklagaren som handlagt detta mål i tingsrätten och i hovrätten, kammaråklagaren Henrik Attorps, som med kammaråklagaren Daniel Veivo Pettersson som är förundersökningsledare beträffande de övriga brottsmisstankarna. I denna del kan följande anföras. Förundersökningen mot DK är avslutad och åtal för våldtäkt mot barn är väckt. DK är häktad och huvudförhandling i målet har hållits den 21 och 23 maj 2014. Dom kommer att meddelas den 10 juni. Under förundersökningen påträffades i målsägandens mobiltelefon ett fotografi föreställande ett oralt samlag. En filmsekvens om 30 sekunder, utvisande hur målsäganden utför oralsex på en man, påträffades därefter i DK:s mobiltelefon. Filmsekvensen var raderad, men kunde återskapas. Fotografiet som fanns i målsägandens mobiltelefon kommer från filmen i DK:s mobiltelefon. Om detta har målsäganden berättat i de inledande förhören. Konfronterad med dessa uppgifter har DK därefter i förhör vidgått att han haft oralsex med målsäganden. Målsäganden har i polisförhör bl.a. uppgett följande angående skälet till att hon tidigare förnekat att hon utsatts för sexuella övergrepp av DK. Hon ville skydda honom. Hon ville inte att han skulle åka dit eller bli avslöjad eftersom hon hade blivit vän med honom. Nu när hon inte har kontakt med honom längre är det lättare att berätta om vad som hänt. Hon känner sig inte längre påverkad av honom. Hon ville inte heller göra sin mamma besviken genom att berätta om att hon träffat flera killar. Hon vet nu att det som hände inte var hennes fel utan DK:s. (Se Högsta domstolens aktbil. 7 s. 110 f.) Till stöd för åtalet har åklagaren, utöver målsägandens berättelse, åberopat omfattande bevisning, bl.a. skype-konversationer, mobilforensiskt protokoll över DK:s mobiltelefon, fotografi från målsägandens telefon föreställande delar av ett oralt samlag, beslagsprotokoll av i beslag tagen kondom som påträffats på den plats där målsäganden uppgett att samlaget ägt rum, sakkunnigutlåtande från SKL utvisande att sperma som påträffats i den beslagtagna kondomen kommer från DK samt syn av film förevisande delar av ett oralt samlag. Stämningsansökan biläggs.

Förundersökningarna pågår beträffande ytterligare polisanmälda våldtäkter. I ett fall har samlaget ägt rum i januari 2014, dvs. efter tingsrättens dom. I något fall har en person delgivits misstanke om våldtäkt mot barn. Målsäganden har fått kontakt med flertalet misstänkta via olika chattforum. I flera fall har utredningsåtgärder vidtagits som bekräftar vissa uppgifter av betydelse som målsäganden har lämnat i förhör. Bland annat finns omfattande skriftligt material i utredningarna som bygger på fynd i målsägandens dator och mobiltelefoner, vilket material utvisar att misstänkta har haft kontakt med målsäganden. Dessa misstänkta är ännu inte delgivna misstanke om brott. Skälet till att målsäganden inte berättat om dessa övergrepp tidigare har enligt henne själv varit att hon inte uppfattat att gärningsmännen gjort något fel eftersom övergreppen inte skedde mot hennes vilja samt då hon ville skydda dem eftersom hon, åtminstone i vissa fall, uppfattade dem som hennes vänner. Hon har också uppgett att hon ville att hennes föräldrar skulle få reda på

att hon medverkat till sammanträffandena med de olika männen. Målsäganden har inte i något av de förhör som hållits med henne uppgett eller antytt att händelserna med DM inte skulle ha inträffat.

Jag anser att målsäganden lämnat fullt rimliga förklaringar till varför hon tidigare förnekat att DK och en ytterligare person utsatt henne för sexuella övergrepp. Enligt min uppfattning innebär inte det faktum att målsäganden tidigare förnekat eller inte berättat om förekomst av sexuella övergrepp som hon nu polisanmält att vare sig hennes trovärdighet eller tillförlitligheten av hennes uppgifter om andra sexuella övergrepp, dvs. i detta mål aktuella, förringas. Hennes uppgifter i detta mål stöds också i viss utsträckning av chattkonversationer där målsäganden och DM på olika sätt varit inblandade samt av uppgifter som lämnats av vittnen, däribland målsägandens mamma, kuratorn TB och målsägandens väninna ET. Till detta kommer att vissa av de uppgifter DM lämnat framstår som märkliga eller motsägelsefulla.

Enligt min bedömning är det inte sannolikt att ett förebringande av här åberopade omständigheter skulle ha lett till att DM frikännts eller till att brotten hänförts under någon mildare straffbestämmelse. Inte heller kan jag finna att det genom de nya uppgifterna framkommit sådana omständigheter som föranleder tvivelsmål om hovrättens bedömning i skuldfrågan. Mot bakgrund av det föreliggande materialet finns därför inte synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om DM har begått de åtalade gärningarna. Således anser jag att det inte finns skäl att meddela extraordinär dispens.

Prejudikatdispens

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Min bedömning

Enligt min bedömning synes hovrättens bevisvärdering i nu förevarande mål ha skett helt i enlighet med de riktlinjer för bevisvärdering i sexualbrottmål som Högsta domstolen tidigare har lagt fast (jfr NJA 2009 s. 447 I och II samt NJA 2010 s. 671). Det finns därför, enligt min uppfattning, inget som talar för att Högsta domstolen, genom att pröva nu förevarande mål, skulle kunna göra några uttalanden som tillför något utöver det som Högsta domstolen redan tidigare har gett uttryck för avseende denna fråga. Jag anser således att det inte föreligger något prejudikatintresse i målet.

Sammanfattningsvis avstyrker jag prövningstillstånd.

Bevisuppgift

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Kerstin Skarp

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Göteborg
Södertörns åklagarkammare i Stockholm (AM-84439-13)